

30 APRIL 2000

THEMA

Zorgvuldig op weg

► Na de ontmoeting met God bij de berg Sinaï gaat het volk Israël op weg naar het Beloofde Land. Zo'n reis begin je niet zo maar. Je houdt het alleen vol als je goed bent toegerust en als je iemand hebt aan wie je de leiding met gerust hart kunt toevertrouwen.

NUMERI 10:11-36

Op weg naar de plaats van rust

Op tien dagen na een jaar heeft het volk doorgebracht bij de berg Sinaï (vgl. Exodus 19:1). Na de grote haast waarmee men het land Egypte moest verlaten, is er een weldadige periode van rust geweest. Daarin heeft men zich kunnen laven aan de woorden van God. De bevelen van de farao hadden dood en verderf gezaaid. God daarentegen 'had het goede gesproken over Israël' (vers 29). Die woorden zijn bedoeld als wegwijzer. Het is niet de bedoeling om dicht bij het vuur (waarin God zich openbaarde) te blijven zitten. Nu men is uitgerust van de vermoeienissen in Egypte en toegerust met Gods goede woorden is het tijd om op weg te gaan. Van echte rust kan pas sprake zijn als het Beloofde Land in bezit is genomen (zie Jozua 21:44).

In de juiste volgorde

Er wordt veel aandacht besteed aan de volgorde waarin het volk moet optrekken. Het is al eerder

uitgebreid besproken in Numeri 2. Het heeft iets onwerkelijks: een volk dat door het ruwe gebied van de woestijn trekt, zal zich niet zo ordelijk verplaatsen als hier wordt voorgesteld, alsof het om een parade gaat met alle onderdelen keurig in het gelid. Men kan het beter vergelijken met een liturgische processie. De beschreven opstelling drukt iets uit van het vertrouwen dat men samen met God op weg gaat. Dat wordt zichtbaar aan de plaats van de Leviëten. In Numeri 2 werden zij niet genoemd. Nu nemen ze belangrijke posities in. De eerste twee groepen van Leviëten, de Gersonieten en Merariëten, volgen na de eerste drie stammen. Zij dragen de tabernakel. Na opnieuw drie stammen volgende de Kehatiëten, ook Leviëten, met de heilige voorwerpen. Midden onder het volk bevinden zich dus de tekenen van Gods aanwezigheid, ter bemoediging en aansporing onderweg.

Voorop gaat de stam Juda. Dus niet de oudste, Ruben. Deze stam volgt pas na de eerste groep Leviëten. Juda had de leiderspositie al gekregen in de gebeurtenissen rond het vertrek naar Egypte, nadat hij zich had ingezet voor zijn broer (Genesis 42 e.v.). Jakob had die bevestigd in zijn zegen (Genesis 49). Juda gaat voorop naar het Beloofde Land en zal daar ook het langste stand houden.

Wie zal de gids zijn?

Mozes wil graag in het vertrouwen de spoor verder. Hij heeft goede

ervaringen opgedaan met de wijze raad van zijn schoonvader Reüel (elders wordt hij ook Jetro genoemd). Hij wil dat graag voortzetten door diens zoon Chobab als gids te vragen. Mozes doet zijn best om zijn weifelende zwager te overreden. Tot vijf maal toe klinkt in zijn woorden het woordje 'goed'. Israël zal hem het goede geven op grond van het goede dat God aan Israël geven zal, zegt hij in vers 29. In vers 32 zegt hij het nog eens, in de omgekeerde volgorde. Zo mag er worden uitgedeeld van de zegen die God aan Israël geeft. We horen niet of Chobab terugkomt van zijn voorname om te kiezen voor zijn eigen volk. Hij komt verder niet meer voor in de verhalen over de reis door de woestijn. Volgens Richteren 1:16 zou zijn familie toch hebben gedeeld in de gave van het Beloofde Land, maar de gids op weg daarnaar toe is een andere. Dat blijkt namelijk God zelf te zijn. De ark gaat voor het volk uit en wijst ze de weg naar de volgende rustplaats (vers 33). Dat is een verrassende wending. Eerder werd immers verteld dat de ark tussen het volk in moest worden megedragen. Maar nood breekt wet. Als het nodig is moeten liturgische regels wijken. Belangrijker is dat het gestelde doel wordt bereikt. Dat blijkt dichterbij dan gedacht. Nu al is er, zij het voor korte tijd, een rustplaats voor het volk.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

De tweede zondag in de Paastijd

Op deze achtste Paasdag wordt het Paasfeest afgesloten. De luiken gaan dicht. Vandaar de naam 'Beloken Pasen'. Men noemt deze zondag ook wel (naar I Petrus 2:2) 'Als pasgeboren kinderen'. Daarmee worden de mensen bedoeld die in de Paasnacht werden gedoopt. Als teken daarvan hadden ze een week lang witte kleren gedragen. Die werden nu afgelegd. Na het feest komt

de confrontatie met het gewone leven: zal het lukken om als nieuwe mensen te leven, vol vertrouwen op weg naar het Beloofde Land? De lezing uit het evangelie naar Johannes 20:19-31 geeft aan dat het niet meer dan menselijk is dat er hierbij ook de nodige aarzeling moet worden overwonnen. Psalm 81 bezingt hoe God samen met zijn volk optrekt. Gezang 219 pikt het thema (en de melodie) van Psalm 81 op, waarbij een

verband wordt gelegd met Pasen als het feest van de opstanding van Jezus Christus. *Suggesties voor kinderliederen*: 'Zo maar te gaan' uit *Alles wordt nieuw II*, lied 6 (NZV), 'Door de wereld gaat een woord' uit *Geroepen om te zingen*, lied 248 (Narratio), 'Liedje voor onderweg', blz. 64 uit *Geestelijke liederen voor kinderen III* (Gooi en Sticht), 'Nieuwe wegen' uit *Zitten of opstaan II*, lied 8 (SGO).

Klaas Spronk

7 MEI 2000

THEMA

(On)beheerst

Je leert de ander en ook jezelf vaak het beste kennen als het er om gaat spannen. Als het moeilijk wordt, gaat het volk klagen. Aan Gods geduld lijkt een einde te komen. Maar zijn boosheid komt uit een groot hart. God leert zijn volk een lesje en geeft de leiding die het nodig heeft.

NUMERI 11 (12)

Het vuur van de Geest en van de toorn

Brandende toorn

De eerste drie verzen van Numeri 11 vertellen iets over de manier waarop het volk zich tijdens de woestijnreis opstelt, over Gods reactie en over Mozes' positie tussen deze twee partijen in. Dit is gekoppeld aan een plaats met de naam Tabera. Die komt in andere teksten niet voor en lijkt vooral gekozen te zijn omdat die naam doet denken aan het Hebreeuwse werkwoord 'branden'. Het vuur van Gods toorn ontbrandt als het volk nauwelijks oog blijkt te hebben voor het goede dat God in het vooruitzicht heeft gesteld. Het laat zich beheersen door de eerste de beste onlustgevoelens die boven komen. God reageert opvallend snel en fel. Dat heeft te maken met het grote contrast met het voorafgaande. Op allerlei manieren heeft God zijn bijstand getoond. Mozes heeft in zijn woorden tot Chobab in alle toonaarden bezongen hoe goed God is voor Israël. Nu moet hij opnieuw een beroep

doen op die goedheid. Daarop dooft het vuur van de toorn weer. Deze geschiedenis zal zich nog vele malen herhalen.

Het eerste voorbeeld volgt direct. De klacht over het eenzijdige menu komt om te beginnen van het 'samenraapsel'. Dat zijn volgens Exodus 12:38 de niet-Israëlieten die meegingen met de uittocht uit Egypte. Zij hoopten te profiteren van het geluk dat Israël ten deel leek te vallen. Zij zullen ook het eerste afhaken als het even tegen zit. Al snel worden zij echter bijgevallen door de Israëlieten. Nu zijn zij de meelopers.

Hartstochtelijke liefde

Mozes hoort het gejammer. Er komt geen einde aan: 'geslacht aan geslacht, ieder aan de ingang van zijn tent'. Hij reageert niet, maar God wel. Zijn toorn 'ontbrandt hevig' (vers 10). Pas dan komt er een reactie van Mozes. Hij keert zich opvallend genoeg tegen God en verwijt Hem dat hij (Mozes) te zwaar belast is om als eenling dit hele volk te leiden. Dan volgen mooie woorden waarin Mozes indirect aangeeft hoe sterk de band tussen God en zijn volk is. Hij zegt: 'Ik heb dit volk niet gebaard, gedragen in mijn schoot, gevoed als een zuigeling.' Dit suggereert dat dit wel voor God geldt. God wordt vergeleken met een moeder (zoals ook in Jesaja 49:15 en 66:13). Ook de betrokkenheid van Mozes is groot. Hij gaat nog liever dood dan dat hij te kort schiet in zijn zorg voor het volk.

Zoals het ene gebod der liefde werd vertaald in vele aanwezigin-

gen, zo wordt het geïnspireerde leiderschap verdeeld over velen. Het lijkt op de uitstorting van de Heilige Geest. Zo blijkt dat inspiratie en organisatie door een goede taakverdeling twee kanten van dezelfde zaak kunnen zijn. Overigens hoort hier ook bij dat men moet leren elkaar te respecteren en het gezag van een ander te aanvaarden. Het dreigt wat dit betreft direct al mis te gaan. Jozua moet nog wennen aan de gedachte dat ook anderen dan Mozes in naam van God kunnen spreken (vv. 26-29). Mozes blijft nog wel een bijzondere positie innemen. Aäron en met name Mirjam ondervinden aan den lijve dat zij die niet kunnen aantasten (Numeri 12).

Opvoedkunde

De vergelijking van de relatie tussen God en Israël met de band tussen moeder en kind krijgt een vervolg in de manier waarop God het zeurende volk een lesje leert. Zij willen vlees, dan zullen ze het ook krijgen 'tot het ze de neus uitkomt' (vers 20, deze uitdrukking in onze taal is aan dit bijbelverhaal ontleend). Er moet wel erg veel leergeld worden betaald. De tekst laat in het midden of het door het overmatig eten van het vlees van de kwakkels komt of dat God ze op een andere manier 'een zeer zware slag' (vers 33) heeft toegediend. De plaats blijft in ieder geval in herinnering als Kibrot-Hataäwa en dat betekent 'graven der gulzigheid', een sombere herinnering op de weg naar het land 'vloeiende van melk en honing'.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

De derde zondag in de Paastijd

Men noemt deze zondag ook wel naar een vers uit de psalm van de zondag, Psalm 33 'Misericordias Domini': 'de goedertierenheid van de Heer' (vers 5). Deze wordt ook bezongen in Gezang 223. In Numeri 11 en 12 komt zoveel aan de orde dat het goed is om te kiezen voor één bepaald thema. Daarbij zou men

zich kunnen laten leiden door de combinatie in het leesrooster voor deze zondag met de evangeliëlezing Johannes 21:15-24. Daarin wordt verteld hoe Petrus door Jezus in dienst wordt genomen. Tot drie keer toe zegt Hij tegen hem: 'Weid mijn schapen'. Juist dat onderwerp komt aan de orde in Numeri 11.

Suggesties voor kinderliederen: 'Een mens leeft niet van brood alleen' uit *Zingen van het leven*, lied 6 (Kok), 'De vissers op het meer' uit *Alles wordt Nieuw II*, lied 24 (NZV), 'Door God en door mensen verlaten' uit *Zingen van het leven*, lied 24 (Kok).

Klaas Spronk

14 MEI 2000

THEMA

Angst voor het onbekende

Verlangend ziet het volk uit naar het Beloofde Land, maar men ziet er ook als een berg tegenop om er binnen te gaan. Die angst lijkt het te gaan winnen van het enthousiasme. Is er nog enig vertrouwen in God?

NUMERI 13

Israël verkent het land van belofte

Een zware delegatie

Zoals de reis door de woestijn goed was georganiseerd, met een vaste volgorde, zo wordt ook hier de groep verkenners met zorg samengesteld. Twaalf vooraanstaande mannen ('vorsten', leidinggevende mannen) vertegenwoordigen de twaalf stammen. De stam van Levi ontbreekt. Deze zal immers geen eigen stuk van het land krijgen. De Leviëten houden zich met andere zaken bezig. Het twaalfstal wordt bereikt door de tweedeling van de stam van Jozef in Efraïm en Manasse. In deze rij gaat nu weer de oudste voorop. Eigenlijk is dit al een veeg teken: met Ruben aan het hoofd gaat het meestal fout. Een andere opvallende zaak is dat geen van de namen van de twaalf mannen verwijst naar de Godsnaam JHWH. Als er al een verwijzing naar God is, dan alleen in de toevoeging 'el'. De naam waarmee God zich aan Mozes openbaarde, klinkt niet door in de namen van de mannen die de vervulling van de belofte waarnemen, die Hij aan Mozes deed. Pas als de lijst is

samengesteld lijkt Mozes nog iets te willen corrigeren. Hij verandert de naam van de afgevaardigde uit Efraïm van Hosea in Jozua (vers 16). Hosea betekent '(hij die) verlossing (geeft)'. Jozua heeft dezelfde betekenis, maar in die naam wordt nadrukkelijk aangegeven dat die verlossing van JHWH komt. Jozua speelt in dit verhaal nog een ondergeschikte rol. Zijn tijd en ook de tijd van de verlossing door JHWH zal nog komen.

Een groots land

De verkenners doen hun werk grondig. Ze komen tot in het uiterste noorden van het land, tot aan de weg naar Hamat. Van daaruit zullen later nog felicitaties naar David gestuurd worden vanwege de successen bij de uitbreiding en stabilisering van zijn koninkrijk (II Samuël 8:9). Van zoiets is nu nog geen sprake. De verkenners voelen zich zelf steeds kleiner worden bij al die grootse dingen die ze waarnemen. Dit land overtreft zelfs Egypte. Zijn steden zijn ouder en Egypte mag dan lange tijd de graanschuur van de omgeving zijn geweest, maar zulke grote druiventrossen als in Kanaän hebben de Israëliëten nog niet gezien. Naast dit tastbare bewijs van de overvloed in het land komen de verkenners ook met hun verhalen. Die blijken nogal gekleurd te zijn door het ontzag dat bij hen is omgeslagen in angst. Daardoor laten ze zich meesleuren. Ze komen met 'praatjes', halve waarheden (vers 32). Het land zou zijn inwoners verslinden. Het zou er dus niet

veilig zijn. Het zou niet de rustplaats zijn zoals God die heeft beloofd. Er zouden ook reuzen in het land wonen. De verkenners hebben zich zo klein gemaakt dat in hun angst de tegenstanders bovenmenselijke trekken krijgen. Dit is haast afgoderij. Het doet denken aan de manier waarop de farao zich liet afbeelden in reliëfs waarin zijn heldendaden werden vereeuwigd: ver uitstijgend boven de gewone stervelingen, van hetzelfde formaat als de goden.

Een tegenstem

Er is er slechts één die een ander geluid laat horen. Dat is Kaleb. Hij vertegenwoordigt de stam Juda. Uit andere teksten blijkt dat zijn familie oorspronkelijk van buiten Israël komt en zich dus waarschijnlijk pas later bij het volk heeft aangesloten. In Jozua 14:6 wordt hij Kenizziet genoemd. Ook zijn eigen naam wijst in deze richting. Kaleb betekent 'hond' en dat is de gebruikelijke aanduiding voor het onreine, voor het heidendom. Juist de buitenstaander heeft het beste zicht op de weg die moet worden ingeslagen. Hij weet de rust te bewaren (vers 30). Hij vindt echter geen gehoor. Het is opvallend dat geen van allen verwijst naar God, naar wat God beloofde en naar wat Hij voorheen voor het volk heeft gedaan. Zo wordt bevestigd wat in de namen van de verkenners al werd aangeduid. De angst voor het onbekende wint het van het vertrouwen op de God zoals Hij zich eerder bekend maakte.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES

Zondag Jubilate

De naam van de zondag maakt duidelijk dat we nog steeds dicht bij Pasen zitten. De jubelstemming van het feest van de opstanding mag niet te snel verloren gaan. In de liturgie hebben we daarvoor allerlei mooie gloria-liederen, zoals het speciaal voor kinderen geschreven 'De hoge God zij alle eer' uit

Zingend Geloven VI, lied 93 (Boeken-centrum). Ook de Psalm van de zondag, 66, en de antwoordpsalm, 100, helpen hierbij. De stemming wordt bedorven door de angst die de Israëliëten ervan weerhoudt om het land van belofte te betreden. De evangelielezing uit Johannes 10:11-16 klinkt hierbij als een goede tegenhanger. We horen over Jezus

als de goede herder. Zonder zo'n goede leidsman zal het niet gaan. Tegenover de door angst gezaaide verdeeldheid uit Numeri 13 staat de eenheid die de goede herder in zijn kudde brengt. *Suggesties voor kinderliederen*: 'Ga je met ons mee...?' uit *Met andere woorden*, lied 21 (NZV).

Klaas Spronk

21 MEI 2000

THEMA
Volhouden

Voor het volk is het moeilijk om vol te houden als er tegen-slag dreigt. Ook voor Mozes en Aäron valt het niet mee om staande te blijven. Zelfs God lijkt genoeg te krijgen van de tegenwerking van het volk. Uiteindelijk blijkt Mozes een toonbeeld van volharding. Hij weet het tij te keren. Het volk heeft echter nog een lange leerschool voor de boeg.

NUMERI 14
Met alle geweld geen toegang**Het volk geeft de moed op**

Was het in hoofdstuk 11 nog een kleine groep die begon met klagen, nu is het vanaf het begin het hele volk dat als één man weent, mort, verwijten maakt, opstand beraamt en stenen pakt. Niet voor niets is er na elkaar sprake van 'de gehele vergadering' (vers 1), 'al de Israëlieten' (vers 2), 'de gehele gemeente van de vergadering der Israëlieten' (vers 5). Hun verwijten zijn een regelrechte belediging aan het adres van God. Zij miskennen volledig wat eerder door Mozes werd aangeduid als de moederband tussen God en zijn volk (11:12). Ze willen een nieuwe leider aanstellen om terug te keren naar het oude vertrouwen.

Kaleb, bijgevallen door Jozua, probeert hen nog op andere gedachten te brengen. Deze keer wordt wel nadrukkelijk verwezen naar Gods belofte. Daar wordt aan toegevoegd dat het noodzakelijk is dat het volk daar positief op reageert. Geloof kan de angst overwinnen. Op de praatjes van de andere tien verspieters over een land dat zijn

volk opeet, reageren zij door te zeggen dat met de hulp van God de bewoners van het land 'ons tot spijs zijn' (vers 9). 'Hun schaduw is van hen geweken', dat wil zeggen dat zij geen bescherming hebben. Israël daarentegen mag vertrouwen op God 'als een schaduw aan uw rechterhand' (Psalm 121:5). Het volk is echter liever bang dan moedig en wil elke tegenstem het zwijgen opleggen. Maar dat laat God niet toe.

Mozes neemt het op voor het volk

God komt zwiëgend tussen beide. Vervolgens richt Hij zich tot Mozes. Het is alsof Hij dit volk niets meer te zeggen heeft. Hij kondigt dan ook aan om helemaal opnieuw te beginnen en om Mozes tot een volk te maken (vgl. Exodus 3). Dat doet denken aan de manier waarop God ooit opnieuw begon met Noach. Mozes doet echter een beroep op Gods lankmoedigheid. Hij spreekt hier traditionele en binnen het Oude Testament steeds weer terugkerende woorden. Ze klonken voor het eerst in de indrukwekkende ontmoeting met God op de berg Sinaï (Exodus 34:5-7). Daar werd de Naam van JHWH uitgeroepen en werd van Hem gezegd: 'barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid en trouw, die goedertierenheid bestendigt aan duizenden, die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; maar de schuldige houdt Hij zeker niet onschuldig'. Keer op keer leren we God in de geschiedenis van Israël zo kennen. Ook nu zal God deze naam hoog houden. Maar dat gebeurt niet vanzelfsprekend. God wil worden aangesproken. In een levende re-

latie toont Hij zijn ware aard. In die relatie speelt Mozes keer op keer een vooraanstaande rol. Daarbij valt op dat de volken buiten Israël in de overweging betrokken worden. Zoals het voor-nemen om een eind te maken aan het volk doet denken aan het radicale nieuwe begin met Noach, zo doet deze vermelding van de volken denken aan het nieuwe begin dat God met Abram maakte. Het uiteindelijke doel daarvan was immers dat in hem alle volken zouden worden gezegend (Genesis 12:3).

Op dood spoor

In wanhoop roept het volk uit dat het maar beter in de woestijn had kunnen sterven (vers 2). De straf voor hun gebrek aan vertrouwen op de belofte van God is dat die wens wordt vervuld. Alleen Kaleb en Jozua zullen meemaken dat hun hoop niet ongegrond was. In het boek Jozua zullen zij de eerste en de laatste zijn die hun deel krijgen aan het Beloofde Land (Jozua 14:13 en 19:49-50). Zonder God is het volk ten dode opgeschreven. Dat blijkt nog eens aan het eind van dit verhaal. Onder de indruk van het oordeel en aangedaan doordat het direct wordt voltrokken, wil het volk alsnog het land binnentrekken. Deze be-kering is echter al te oppervlakkig. Er is een langere leerschool nodig om de goede weg met God te hervinden. De eerste les is hard. Ze ondervinden dat ze het niet zonder God kunnen volbrengen. Het volk wordt teruggedreven tot aan Chorma. De naam van die plaats betekent 'ban'. Dat duidt op iets wat ter vernietiging aan God wordt prijsgegeven.

Klaas Spronk

LITURGISCHE NOTITIES**Zondag Cantate**

Net als op de vorige zondag wordt er naar gestreefd om de lofzang van Pasen gaande te houden. Het begint met Psalm 98. Ook in het verhaal over de weg die God gaat met dat ene volk Is-

raël zal het uitlopen op een lied van bevrijding voor alle volkeren. De leerlingen waarvan sprake is in de evangelielezing uit Johannes 15:1-8 zullen worden uitgezonden over heel de aarde. Het beloofde 'land van melk en honing'

zal niet aan één bepaalde plek gebonden zijn. Het is daar 'waar uw Vaders wil geschiedt' (Gezang 366:6). *Suggesties kinderliederen: 'Cantate' uit Alles wordt nieuw II, lied 29 (NZV).*

Klaas Spronk